

שיחת השבוע

ערב שבת-קודש

פרשת לך-לך

הגיליון השבועי לכל יהודי 929

ז' במרחשוון התשס"ה
(22.10.04)

יוצא לאור על-ידי צעירי-אגודת-חב"ד — המרכז ת"ד 14 כפר חב"ד 72915, טל' 03-9607588 • עורך: מנחם ברוד • יו"ר: הרב יוסף-יצחק אהרונוב

ציות לחוק - ערך עליון?

חברה יהודית בריאה מצפה מרבני ישראל להגדיר את המצפון היהודי ולמתוח את הקו שאין לעברו. חייל בצה"ל הוא קודם-כול יהודי המחוייב לערכי-יסוד יהודיים

דך התנהלותו של הדיון הציבורי בארץ מעוררת אצל רבים תחושת שאט-נפש. הדמגוגיה וחוסר היושר זועקים לשמים. זכותו של אדם לחשוב אחרת מזולתו, אבל בלתי-נסבל להחליף עמדות כאילו היו גרביים, רק כדי שיהיו תואמות למסקנות הרצויות. לו הייתה לנו תכנית סאטירית רצינית, הייתה עושה מטעמים מהבאת הקלטות וציטוטים שבהם אישי-ציבור, פרשנים ואנשי-תקשורת טוענים דבר והיפוכו, הכול לצורך המטרה.

שאלת הסרבנות היא עניין כבד ורציני, בין שהיא באה מימין ובין שהיא באה משמאל, בין שהיא נובעת מנימוקים דתיים ובין שהיא נובעת משיקולים פציפיסטיים. חוק הוא חוק וצבא הוא צבא, אבל מגיע רגע שאדם עומד מול מצפונו ושואל מהו הגבול שאותו לא יהיה מוכן לחצות, יהיה המחיר אשר יהיה.

יכול אדם לקבל את אפשרות הסירוב במקרה של התנגשות עם צו המצפון — וזו עמדה לגיטימית. יכול אדם לשלול את הסרבנות בכל מקרה ובכל מצב ולהעמיד את ערך הציות לחוק ולפקודות מעל הכול — וגם זו עמדה שיש בה היגיון מסויים. אבל לא ייתכן להתייחס בהבנה ובהזדהות לסרבנות משמאל, ובה-בשעה להשתלח בשצף-קצף נגד רבנים ואישי-ציבור שקובעים מהו גבול הציות על-פי הכרתם.

חוקים לא-לגיטימיים

אמרנו כי יש היגיון מסויים בתפיסה הקובעת את הציות לחוק ולפקודות כערך עליון, אבל אנחנו איננו שותפים לה ואף רואים בה סכנה. החוקים והפקודות הם כללי-המשחק שבמסגרתם מדינה וצבא יכולים להתקיים, אבל הם אינם יכולים להיחשב ערך עליון. מעליהם עומדים ערכים חשובים יותר, והם קובעים את גבולות הציות לחוק ולפקודות.

לנו, היהודים, יש חוק עליון, העומד מעל כל חוק אנושי — התורה. אם יחוקק חוק או תינתן פקודה הסותרים את התורה, ברור שלא נציית

להם. כבר עברנו בתולדותינו מאבקים מול חוקים כאלה — מגזרות אנטי-יכוס ועד חוקי המשטר הקומוניסטי. אלה היו חוקי-מדינה לכל דבר, ואף-על-פי-כן היה ברור לכל יהודי שאין לקיימם, כי הדבקות בתורה עומדת מעל כל חוק.

ובעצם, לא רק יהודים מאמינים אינם מוכנים לקבל את החוק כסמכות-על. כל אדם בעל מצפון וערכים סבור כך. המפלגה הנאצית בגרמניה עלתה לשלטון בדרך דמוקרטית, אך העולם כולו רואה בה שלטון מתועב. חוקי נירנברג היו חוקים לחלוטין, ובכל-זאת היו פשע. ערכי המוסר הבסיסיים עומדים מעל לחוק, ובמקרה שהשלטון דורס את הערכים האלה, אין לציית לו ואף חובה להתייצב נגדו.

אפילו במסגרת צבאית, שבה נקבע ערך עליון לקיום פקודות, יש ערכים שמעל לחובה לציית לפקודה. חייל בצבא יודע, שאם תינתן לו פקודה 'בלתי-חוקית בעליל' — עליו לסרב למלאה. יתרה מזו, אם צייית וימלא פקודות כאלה, בטענה שהוא חייל פשוט הממלא פקודות — הוא צפוי לעמוד לדין. ברור לחלוטין שמעל היותו חייל הוא קודם-כול אדם המחוייב לערכי-יסוד בסיסיים.

להגן ולא לעקור

כשם שחברה אנושית נאורה אמורה לעודד אנשי-רוח ומוסר לקבוע את גבולות הציות לחוקים ולהגדיר את הערכים האנושיים הבסיסיים, כך חברה יהודית בריאה מצפה מרבני ישראל להגדיר את המצפון היהודי ולמתוח את הקו שאין לעברו. אותה תורה שמצווה עלינו לשמור שבת, קובעת הלכות גם בענייני פיקוח-נפש ובמצוות יישוב ארץ-ישראל.

הרבנים שקבעו כי אין לציית לפקודה לעקירת יישובים בארץ-ישראל מבטאים את קול המצפון היהודי. זה מצפונו של חייל יהודי שמתגייס לצה"ל כדי להגן על יהודים ולא כדי לעקור יהודים מבתיהם, להחריב את יישוביהם ולהרוס בתי-כנסת. מה לא ברור כאן?

יש חדש

תפילה בקבר רחל

רבבות צפויים לפקוד את קבר רחל אימנו לקראת יום ההילולא שלה, ביום שלישי הקרוב, י"א במרחשוון. אוטובוסים ממוגני-ירי של אגד (קו 163) יצאו לקבר רחל מהתחנה המרכזית בירושלים, ברציפות מיום שני ב-6 בערב עד יום חמישי בחצות הלילה. כמובן יפעלו אוטובוסים מצומת בית-לחם-גילה כל השעות הללו. זה הזמן והמקום להתפלל לגאלות עם-ישראל. פרטים באגד ירושלים.

תפילה וזעקה

ארגוני נשים בארץ ובעולם יזמו קריאה לנשים ולבנות להתאחד ביום זה בזעקה לקב"ה — "עד מתי!" — לזעוק ולבקש את הגאולה השלמה, בזכות רחל אימנו המבכה על בניה. כל אישה ובת נקראת לייחד ביום זה זמן לתפילה ולזעקה לקב"ה שישלח לנו את משיח-צדקנו.

הפקות חדשות

מההפקות החדשות לילדים שהגיעו למערכת: **הגיבובמה עם מלכהלי** — קלטת שלישית, מושקעת ומרהיבה, עם הרבה שירים (מיועדת לילדים ולאומות). **ניצוצות של קדושה** מגישה את **התיבה המופלאה**, שניים מסיפורי חז"ל, על אלישע בעל-כנפיים, ומשפטו של עשיר שהתגאה בעושרו; וסרט עלילתי — **הצלוקת יהודה גרובייס** מגיש את **כוחם של תהלים** — סרט מושקע, המביא סיפור-מעשה שאירע עם הרבי מהר"ש מליובאוויטש, ואגב כך משתקף הווי העיירה היהודית של אותם ימים. טל' 03-9606120.

קטלוג מזל-טוב

יצא-לאור **מזל-טוב** — קטלוג לארגון חתונה. בקטלוג: ענייני נישואין ומנהגי חופה, סדרי הרשמה לנישואין, מאמרים על הכנה לחתונה, מידע על אולמות, תזמורות ורעיונות. להזמנות: **שופר תקשורת**, טל' 08-9678555.

זמני השבוע

ירושלים ת"א חיפה באר-שבע אילת ניר-זרק

כינסת השבת	4:23	4:38	4:28	4:41	4:40	4:47
צאת השבת	5:35	5:37	5:35	5:38	5:37	6:46

פקס: 03-9606169

אינטרנט: www.chabad.org.il

דואר אלקטרוני: chabad@chabad.org.il

אין המערכת אחראית לתוכן המודעות ולכשרות

נא לשמור על קדושת הגיליון

אדם לעמל יולד

בפרשתנו מביטח הקב"ה לאברהם אבינו את ארץ-ישראל — "לזרעך אתן את הארץ הזאת". המדרש מספר, שהבטחה זו ניתנה לאחר שאברהם ביקש שיהיה לו חלק בארץ: "בשעה שהיה אברהם מהלך בארם-נהריים... ראה אותן אוכלים ושותים ופוחזים. אמר: הלוואי לא יהא לי חלק בארץ הזאת. וכיוון שהגיע לסולמה של צור, ראה אותן עסוקין בניכוש... בעידור... אמר: הלוואי יהא חלקי בארץ הזאת. אמר לו הקב"ה: לזרעך אתן את הארץ הזאת."

מאמר זה מעורר שאלה: חז"ל אמרו ש"מעשיהם של כנעניים מקולקלים מכל עמים, ואותו מקום שנתכוננו בו ישראל (ארץ-ישראל) — מקולקל מכול". איך ייתכן אפוא שמעלה יחידה, של המלאכה, תכריע את כל מעשיהם המקולקלים של עמי כנען, עד שבגלל זה יחשוק אברהם בארץ הזאת?

תענוג אמיתי — רק בעמל

להבנת הדברים יש להקדים ולדון בחשיבותו של העמל, עד שנאמר "אדם לעמל יולד". הלא הקב"ה הוא עצם הטוב, וטבע הטוב

שעמל עליהם, כי רק אז הוא דומה לבוראו. אילו לא היה האדם נדרש לעמל וליגיעה, היה מעמדו בבחינת 'מקבל' בלבד. הדמיון לקב"ה נוצר רק כשהוא משקיע עמל ויגיעה, שאז הוא נעשה בבחינת 'משפיע' ויוצר, שבזה הוא מתדמה לבוראו. ומכאן חשיבותם הרבה של המלאכה והעמל.

הכנה לכיבוש הארץ

מעלה זו של מלאכה ועמל צריכה הייתה להיות גם בארץ-ישראל. קודם שניתנה לעם-ישראל הייתה הארץ נתונה לשבעת עמי כנען, מתוך כוונה ותכלית שבבוא העת יכבשו אותה בני-ישראל ויהפכו את ארץ הגויים לארץ-ישראל, ארץ-הקודש.

לכן שמח אברהם אבינו כשראה שיושבי הארץ "עסוקין בניכוש" ויש בהם עניין המלאכה, כי זו הייתה ההכנה שהארץ תינתן לאברהם ולזרעו, שיהפכו את הארץ לארץ שמאיר בה אור התורה שלמעלה מהבריאה.

(לקוטי שיחות כרך טו, עמ' 93)

להיטיב — מדוע אפוא ברא את העולם כך שהאדם נזקק לעמל וליגיעה? למה לא ברא הקב"ה את העולם בדרך שהאדם היה מקבל את צרכיו בלי עמל ויגיעה?

לכאורה אפשר להשיב, שדווקא משום שהקב"ה הוא עצם הטוב, כך את השגת השפע בעולם בעמל וביגיעה, כדי שהאדם אכן יתענג תענוג אמיתי בהישגיו. לו היה מקבל את השפע בלי עמל ויגיעה, לא היה מתענג ממנו באמת, כי למתנת-חינם אין ערך. אבל עדיין אין בכך להשיב תשובה מלאה לשאלה — כי גם תכונה זו (שהאדם מתענג באמת רק ממה שעמל עליו) נבראה על-ידי הקב"ה, והרי היה יכול לברוא את האדם כך שיוכל להתענג גם ממתנת-חינם.

התדמות לבורא

ביאור העניין: תכלית הטוב היא שהאדם ישיג לא רק את השלמות האפשרית לנברא, אלא יגיע למדרגה שבה הוא דומה, כביכול, לבוראו. על-דרך לשון חז"ל: "שותף לקב"ה במעשה בראשית". לכן טבע הקב"ה באדם את התכונה שאין הוא מתענג אלא מדברים

מן המעייץ

נושא השבוע: ישראל והכוכבים

גדולים למעלה

"הבט-נא השמימה וספור הכוכבים... ויאמר לו: כה יהיה זרעך" (בראשית טו,ה). הכוכבים נראים קטנים מלמטה, אבל למעלה הם גדולים מאוד. כך ישראל — בארץ הם לפעמים קטנים, אבל למעלה הם חשובים וגדולים מאוד.

(רבי חיים מצאנז)

כל העולמות בידו

הקב"ה נתן לאברהם אבינו את כל העולמות, שיהיגם וידריכם כרצונו. זהו "הבט-נא השמימה וספור" — מלשון "לבנת הספיר" — האר את כל צבא השמים.

(רבי ברוך ממזיבוז')

אור בחושך הגלות

הכוכבים מאירים רק בלילה, ואף אור היהדות עולה ומאיר במיוחד ברגעים שאדם מישראל מתחיל לחוש את חשכת הגלות במלואה, כפי שראיתי זאת במועדינו בעת גירוש ספרד, שאצל הפחותים בישראל האיר אור היהדות.

(אברבנאל)

כוכבים המתנוצצים

ישראל נמשלו לכוכבים המתנוצצים בשמי רקיע, אשר לאורם לא יתעה גם ההולך במחשכי הלילה. בכל אחד ואחד מישראל, בין איש ובין אישה, יש די כוח מוסרי ורוחני, להשפיע ולהעמיד בקרן-אורה גם את מכריז ומיודעיו.

(היום-יום)

צא מהמלות

אמר אברהם לפני הקב"ה: ריבונר-של-עולם, הסתכלתי באיצטגנינות שלי ואיני ראוי להוליד בן. אמר לו: צא מאיצטגנינות שלך, שאין מזל לישראל.

(שבת קנו)

המזל של ישראל

בחינת ה'מזל' של ישראל שונה מה'מזל' של אומות-העולם. המזל של אומות-העולם הוא ה'מזלות' — שבעים השרים והכוכבים שחלק ה' להם; ואילו ישראל אינם נתונים לשליטת המזלות, ומזלם הוא בבחינת 'אין', שלמעלה

מהשתלשלות. זהו "אין — מזל לישראל" — בחינת 'אין' הוא המזל של ישראל.

(לקוטי תורה)

אמרת השבוע

ארץ-ישראל כשמיכת פוך

אחד מחסידיו של רבי ישראל מרוז'ין עמד לעלות לארץ-ישראל. קודם נסיעתו בא לקבל את ברכתו של רבו. אמר לו רבי ישראל:

"ארץ-ישראל כמותה כשמיכת פוך. אדם מתכסה בלילה קר בשמיכת פוך, ובהתחלה הוא מרגיש כי השמיכה קרה. רק אחר-כך מתחממת השמיכה ונעשה חם לו. כי השמיכה עצמה אינה מחממת, אלא היא קולטת וסופגת את חומו של האדם.

אף ארץ-ישראל כך — מי שמצפה כי הארץ עצמה תביא לו חום של קדושה, עלול להתאכזב. רק מי שיש בו חמימות של קדושה משל עצמו, תוסיף לו ארץ-ישראל חמימות והתלהבות."

טעות ההצלה

סבנו, הרב יצחק רוזנברג, נולד (בשנת תרי"ט) לאביו הרב יוסף-יוזפא רוזנברג, שהיה אב בית-דין בפישפיץ-לאדאני (בהונגריה) ומחברם של כמה ספרים, ולאילו מרת ברכה-יוטה, שהייתה בתו של אב"ד בערגסז. אף הסבא עצמו היה תלמיד-חכם מופלג, מחבר הספר 'גבורות יצחק' ובמשך כשישים שנה רבה של האדאז — עיירה הונגרית קטנה במחוז דברצין.

אף שזו הייתה, כאמור, עיירה קטנה (ובה קהילה יהודית של כחמש-מאות נפש בלבד), ישבה האדאז על אם-הדרך ושימשה צומת מרכזי לרכבות מכל רחבי אירופה. הסבא הקים במקום ישיבה, שבה למדו צעירים מכל הונגריה. חוץ מימי מלחמת-העולם הראשונה פעלה הישיבה ברציפות במשך כל ימי שבתו ורבנותו בהאדאז. זאת אף שאנשי האדאז היו עניים ברובם והתקשו להחזיק מכספם את הרב ואת ישיבתו.

הסבא, רעייתו הרבנית ובני-משפחתם נשארו בשנות המלחמה בהאדאז. משם הוגלו בשנת תש"ד, שנת הזעם, בדרך-לא-דרך לאוסטריה. עמם הגיעו לאוסטריה גם בניהם ונכדיהם ועוד כמה משפחות מהאדאז.

תנאי החיים באוסטריה היו טובים, יחסית. מי שהיו בגיל עבודה הועסקו בחפירות ובחקלאות, והתינוקות זכו לקבל חלב מדי יום. סבא נפטר ונקבר שם, ב"א במרחשוון תש"ה. לפני פטירתו אסף סביב מיטתו את כל בני-משפחתו וברכסם. ברכתו נתקיימה וכמעט כולם שרדו את מוראות התקופה.

איך ומדוע הגיעו הסבא ומשפחתו לאוסטריה ולא למחנה-ההשמדה אושוויץ, כמרבית יהודי הונגריה? גם הוריי (ר' אפרים-יוזפא רוזנברג ואימי מרת מחלה) לא ידעו להשיב לנו על כך. עניין זה נתברר לי שנים רבות לאחר מכן, כשנכחתי בכנס זיכרון של ניצולי השואה מאזור דברצין. באותו כנס השתתף מר צבי נשיא מבאר-שבע, שערך מחקר בעניין ופתר את החידה:

בסוף המלחמה הגיעו לאוסטריה משלוחים של כעשרים אלף מיהודי הונגריה. משלוחים אלה היו חלק מעסקה שעשו הגרמנים כדי לקבל בתמורה כסף, מכוונות ומשאיות.

מצוות באהבה

החסידות הפיחה רוח-חיים בקיום המצוות. היא עיטרה כל מצווה בשפע של הידורי-מצווה, מנהגים ואהבה. איך-ספור סיפורים יש על הדרך שבה קיימו גדולי החסידות את המצוות. חיבת המצוות הייתה כה גדולה, שהיא התבטאה אפילו בעניינים שוליים לכאורה.

למשל, על רבי לוי-יצחק מברדיצ'ב מסופר שלא הניח למקורביו לקפל את הטלית והתפילין שלו, אלא היה עושה זאת בעצמו. שאלוהו פעם לסיבת הדבר וענה: "הקב"ה טיפל בכבודו ובעצמו בגופו של משה רבנו, שכן גם לאחר הסתלקות הנפש ממנו, גוף קדוש הוא. ואף כאן: בעת קיום המצווה מאירים בטלית ובתפילין אורות נעלים ביותר, ולכן גם לאחר שפושטים וחולצים אותן ומסתלקים אורות אלו, 'גוף קדוש' הן, וברצוני להתעסק בקיפולן".

בעולמות העליונים מקנאים

החביבות המיוחדת של המצוות נובעת מהעומק שהחסידות מגלה בעניין המצוות המעשיות. תורת החסידות מבארת את המעלה הנפלאה שיש דווקא במציאות הגשמית, שכן דווקא בה טמון הכוח האין-סופי של עצמותו ומהותו יתברך. לכן דווקא על-ידי קיום המצוות המעשיות מגיעים להתחברות עם הקב"ה בכבודו ובעצמו.

אמר על כך כ"ק אדמו"ר הרי"צ (לקוטי דיבורים חלק א, עמ' קנה): "כאשר נתגלה הפתגם אשר 'התהוות הגשמיות היא מן העצמות' — נהיה העולם הגשמי יפה יותר בעיני החסידים, ונפתח אצלם מעיין של חיות בקיום מצווה מעשית" (עם זה ראוי לציין כאן את פתגם רבנו הזקן: 'למשכיל' יש תחושת עונג בקיום מצווה; 'לעובד' יש תחושת עונג בעשיית טובה ליהודי — ספר השיחות תרצ"ו עמ' 250).

בדרך-כלל סבורים, כי עיקר ההתקשרות בין האדם לבין בוראו היא על-ידי מחשבה, התבוננות, רגש וכדומה. באה תורת החסידות ואומרת שהעיקר הוא קיום המצוות המעשיות, שכן דווקא על-ידי נוצרת ההתחברות עם האין-סוף עצמו. וכך כותב כ"ק אדמו"ר הרי"צ באחת מאיגרותיו (איגרות-קודש שלו כרך ג, עמ' תקכ): "הדרגה הנעלית ביותר, הן בהשכלה והן בעבודה, היא כלא-ממש לגבי מצווה מעשית, איזו שתהיה". ובאיגרת אחרת (כרך ט, עמ' קנב) הוא ממחיש זאת עוד יותר: "חכמה דאצילות מקנאה בתפילין שבראש יהודי לובש בעולם הזה הגשמי".

המעשה הוא העיקר

כך מבאר זאת רבנו הזקן: "שימח לב האדם, אף גילת ורגן, בעשותו מצווה המלובשת בדבר גשמי, שהוא אור אין-סוף ברוך-הוא הסובב כל עלמין ממש, וכך יוכל לרוות את תשוקתו לאלוקות. שכן גשם העולם לא נתהווה מן הרוחניות בדרך השתלשלות עילה ועלול, כי אין הרוח פועל את הגשם, ולא היה נשתלשל עד העולם הגשמי. אלא התהוות זו היא מכוח האור האלוקי הסובב כל עלמין, שלפניו רוחניות וגשמיות שווים ממש" (לקוטי תורה פינחס עה"ב).

במקום אחר מובא לעניין זה משל מעץ הברוש, על הפסוק "ואני כברוש רענן": ברוש הוא ארז דק, שאפשר לכופף ראשו לעיקרו, ולאחר מכן, כשחוזר לקדמותו, הוא מעלה את הדבר הניתן עליו כשהיה בכפיפתו לגבוה, למעלה מאוד. הקב"ה אומר: אני הוא שהתלבשתי במעשה התחוננים, בדברים גשמיים, כברוש רענן, על-ידי כפיפת קומתו כביכול, שעל-ידי זה תעלה נפש האדם בעילוי אחר עילוי (לקוטי תורה אחרי כו"ב).

ואדמו"ר ה'צמח-צדק' מבאר: "תכלית ירידת האדם בעולם הזה היא כדי לקיים מצוות מעשיות, כי כוחן יפה לעורר בעצמות האין-סוף, לפי שמשם עיקר התהוותן. שכן נברא גשמי, הרי רוב ממשו הוא הגשם, הנמשך מן הסובב, ובנמצא רוחני הוא להפך, שמהותו נמשך מן הממלא, וחומריותו וישותו הוא במיעוט בו" (דרך מצוותיך עמ' 122).

כמורכב ביקשו הגרמנים להראות ולהוכיח לעולם כי היהודים המגורשים חיים ועובדים בתנאים אנושיים. לשם כך הורה אייכמן ימ"ש להעביר

מאזור מערב גרמניה — מהערים ג'אר וקומארום — ולא-יהודים ממחוז הוידו, שלהם חזות דתית כשל יהודי פולין.

שתי רכבות, בכל אחת מהן כשלושת-אלפים נפש, יצאו אפוא ב-ביום מהונגריה, אל יעדיהן. האחת, מהמחוז המערבי — לאוסטריה; השנייה, ממחוז הוידו — לאושוויץ. כשהרכבת מהמערב הגיעה לגבול סלובקיה, כיוון אותה קצין האס-אס המופקד על מעבר הגבול — מתוך הרגל — לאושוויץ. כאשר התבררה לו הטעות, טילפן לאייכמן וזה פסק כי הרכבת תמשיך בדרכה לאושוויץ. במקומה, הורה, תישלח הרכבת הראשונה שתגיע למעבר הגבול — לאוסטריה. ברכבת זו היו הסבא ובני-משפחתו, שבדרך זו הגיעו למחנה-העבודה הנ"ל באוסטריה וניצלו.

רק מעטים מיהודי האדאז שנוותרו בחיים שבו לעיירה לאחר השואה. ביניהם היו גם אבי וגיסו, הרב עזריאל-יוזפא לעבוביץ'. הם הקימו שם מחדש תלמוד-תורה וישיבה, אולם בתוך זמן לא-רב נטשו כל היהודים את המקום ומאז אין שום יהודי בעיירה. דודי (הרב לעבוביץ') היגר לארה"ב והתיישב בניו-יורק, שם כיהן כרב של ה'וינר שול'. לעומתו, אבי עלה ארצה בשנת תש"י, התיישב תחילה בפרדס-חנה ולאחר מכן בבני-ברק.

לפני כשלוש שנים נסעתי לבקר בהאדאז. לא מצאתי כמעט שום זכר לקהילה היהודית הקטנה והמפוארת שהתקיימה במקום. מתחם בית-הכנסת נהרס ועל חורבותיו הוקמו בתי מגורים. בבית משפחתנו מתגוררת משפחה הונגרית, שעוד הכירה את הוריי בתקופה שלאחר השואה. אולם בית-העלמין שמור ומטופח. חוברת קטנה בשפה ההונגרית על יהודי העיירה — 'מי ראה אותם?' שמה — נכתבה על-ידי אחד המקומיים ונמכרת בדברצין.

כמה שנים לאחר השואה נפגשנו, ארבעה מבני הדור הצעיר של משפחה. ארבעתנו עמדנו אז ערב נישואינו והחלטנו לעברת יחדיו את שם משפחתנו. שניים ביקשו להנציח את אמם שנקראה רחל, על-שם רחל אמנו שנקברה בדרך אפרתה. אנו ביקשנו לקרוא את משפחתנו על שם אבינו, אפרים (שבשנים הן עדיין היה בהונגריה). כך נולד שם משפחתנו — אפרתי.

(סופר על-ידי הרב יוסף אפרתי מפרדס-חנה; תודתנו על משלוח הסיפור למשפחת אלקלעי מירושלים)

"רמב"ם מדוייק" אחרי שמונה-מאות שנה

אפוא של 'כתב-יד ארם-צובה' ושל כתב-יד שהועתקו ממנו; להם גם נתתי את הבכורה בעבודתי."

ספר החוקים

הרמב"ם, שעל-פי עדותו הקדיש "כמו עשר שנים רצופות" לעבודה על 'משנה תורה', ראה בכך את פסגת מפעליו התורניים. הוא מכנה אותו 'חיבורנו הגדול' – "וכאשר היה בעת הזאת, בדקדקנו בדקות העיון בכל הלכה והלכה בחיבורנו הגדול". באחת מאיגרותיו מתאר הרמב"ם את הסיבה למפעלו: "קנא קינאתי לה' אלוקי ישראל, בראותי אומה בלי ספר חוקים כולל באמת, ובלי דעות אמיתיות ומבוררות, ועשיתי מה שעשיתי לשם ה' בלבד".

הרב שילת: נוסח מוגה ומנוסה, עמוד מול עמוד

מכן העתיק מחדש את הספר. עותק זה, המתוקן, נשאר בידיו. סופרים מארצות שונות העתיקו את החיבור בכתב-ידם, והיו זכוכ להגיהו על-פי העותק האישי של הרמב"ם. על אחד העותקים (המכונה 'כתב-יד ארם-צובה') כתב הרמב"ם בכתב ידו – 'הוגה מספרי אני משה ברבי מיימון זצ"ל'.

הספר המקורי אבד

"העותק האישי של הרמב"ם הועבר בירושה לצאצאיו והוחזק ברשותם כמאתיים שנים. לאחר מכן נעלמו עקבותיו. על-פי השערה נלקחו מחזיקיו לשבי והספר איתם. הגרסה המוסמכת ביותר כיום היא

בימים שהעולם מציין שמונה-מאות שנים לפטירת הרמב"ם, ראו אור שני כרכים ראשונים מסדרת 'רמב"ם מדוייק', העתידה לכלול ארבעה-עשר כרכים, כמניין ספרי 'משנה תורה'. שני החלקים הנוכחים – על ספרי 'מדע' ו'זרעים' – הם פרי עמלו של הרב יצחק שילת, ממקימי ישיבת ההסדר במעלה-אדומים ומראשיה, מהדיר איגרות הרמב"ם ומחבר עוד ספרים על הש"ס.

מדובר בעבודת-גמלים מרשימה מאוד שמטרתה – הגשת נוסח מוגה ומנופה של 'משנה תורה', תוך הצגת כתב-יד שונים והשוואה ביניהם. בעמוד ימין של כל כפולת-עמודים מופיע תצלום הנוסח הנפוץ והמודפס שבידינו ('מהדורת וארשה-וילנה'), ובעמוד השמאלי – הנוסח המתוקן.

מומחיות בערבית

שנים רבות עוסק הרב שילת (58) בכתבי הרמב"ם. בעבודתו זו הסתייע במומחיותו בפענוח כתב-יד ושליטתו בערבית ספרותית. מרבית ספרי הרמב"ם נכתבו, כידוע, במקורם בערבית. גם 'משנה תורה', שאמנם נכתב בלשון-הקודש, מכיל מוטיבים מן השפה הערבית, והערות מעתיקי ומוגיהי כמה מכתבי-היד העתיקים של הספר נכתבו אף הם בשפה זו.

עיון במבוא הארוך והמלומד שכתב הרב שילת חושף לפנינו את מרכזיותו של 'משנה תורה' בעולם היהודי-גאוני התורה בשמונה-מאות השנים החולפות התפלפלו בפסיקותיו, דקדקו באותיותיו, השוו בין הגרסאות, ולא חסכו כל מאמץ בניסיון להגיע לעותק המוסמך ביותר של הספר.

"הרמב"ם הכין תחילה טיוטה של חיבורו שהייתה מלאה מחיקות ותיקונים", כתב הרב שילת. "לאחר

ביטוח רכב במחיר הטוב ביותר במדינה
 12 תשלומים שווים וולא ריבית
 שרות אישי 24 שעות ביממה
 ביטוחי חובה, צד ג' ופקיף יחודיים
 קבוצת גפן-המבטחת המורשת של הציבור הדתי
 1800-39-33-39

חדש!
נשמה עם עצמה
 סיפורם המרתק של בני-ישיבה, היוצאים למסע-רוחני בחיפוש דרך רוחנית בעבודת ה'. במהלך המסע הם מתלבטים בשאלות קשות ומגלים עולמות קסומים.
 ספר מסעיר, מחדש ומעורר מחשבה מאת מנחם ברוד
 הפצה: 'יודאיקה', 03-9606120

פינת ההלכה

מאת הרב יוסף גינזבורג, רב אזורי עומר

ליל שימורים' לפני הברית

שאלה: מה טעם המנהג להישאר ערים בלילה שלפני הברית?

תשובה: נאמר בפרשתנו (ז, ט): "ואתה את בריתי תשמור". מכאן מצאו סמך לכך, שיש לדאוג לשמירה רוחנית לרח הנימול, כדי למנוע מן השטן להזיק ולמונעו ממצות מילה. שמירה זו היא על-ידי "רוממות א-ל בגרונו (היא קריאת-שמע, לפני: וחבר פיפיות בידם" (הברית הנעשית בסכין) (תהילים קמט, ו).

לפיכך, בלילה שלפני המילה (גם כאשר הברית חלה בשבת) נוהגים להיות ערים כל הלילה אצל התינוק, ועוסקים בתורה. לילה זה נקרא 'ליל שימורים', ובפי הספרדים 'ברית יצחק'. וכתבו, שלימוד זה מסוגל להמשיך קדושה רבה על הרך הנימול, שיגדל יהודי נאמן לה' ושומר הברית, וכן על כל המתעסקים במצווה זו.

קבעו סדר לימוד מיוחד ללילה זה, שעיקרו בדברי הזהרה הנוסק בברית-מילה. שם מופיעות עשר 'פתיחות' מעשרה

חכמים, שכולן נאמרו בליל השימורים שלפני הברית. לפני-כן אומרים בקהילות רבות פסוקי תורה נביאים וכתובים ומאמרי חז"ל בעניין המילה, וכן קוראים קריאת-שמע ופסוקי-שמירה (על-ידי תינוקות-של-בית-דבן עם ה'מלמד' שלהם), ואומרים שירות ותשבחות וספר תהילים, ונכון לומר אחר חצות את סדר 'פיטום הקטורת'.

בכמה מקומות נהגו שאבי הבן עורך סעודה בלילה זה אצל התינוק והיולדת, ומזמינים אליה את המולה והסנדק ועוד קרובים וידידים. היו שנהגו שה'סנדק' עורך את הסעודה. טעמה, כדי להרבות בכבוד המצווה העומדת להתקיים מחר. יש סוברים שזו סעודת-מצווה. ורבים נהגו שאין עושים סעודה ממש, אלא טועמים פירות ומגדנות. ויש מקומות שנהגו לערוך שמחה וריקודים בלילה זה.

מקורות: זוהר סי' לך צגב, ב"ק פ, א תוד"ה ישוע הבן, שו"ע יו"ד קעח סי' ג, רמ"א, ש"ך ודגמ"ר. מחזור ויטרי עמ' 627. מג"א סי' תרמ ס"ק יג, וא"ר שם ס"ק יט. מטה משה ח"ז סי' ס"ב. אוצר הברית סי' ז, ושי"י (סדר הלימוד שם עמ' שפח וי"א). אנציקלופדיה תלמודית ערך 'ברית מילה', כרך ד טור רמז.

פותחים שנה עם "שולחן שבת"
 שולחן השבת שלכם יראה אחרת עם הסדרה המופלאה
 על כל פרשה שלוש-עשרה שיחות ורעיונות, עשירים וקולעים, בעלי מסר ומוסר-השכל, בשפה שווה לכל נפש. מעובדים מאוצר שיחותיו של הרבי מליובאוויטש, המאיר את פרשיות התורה ואת מועדי ישראל באור מקורי ומיוחד להשיג בחנויות הספרים המובחרות. להזמנות בכרטיס אשראי (ולא תוספת דמי משלוח): 'יודאיקה', 03-9606120